

DOI: 10.34015/2523-4552.2025.2.15
УДК 342.95

*Салманова О. Ю.,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
завідувач кафедри адміністративного
права та процесу навчально-наукового
інституту № 3 Харківського
національного університету
внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-6376-1160*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНILI ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

У статті наголошено на розвитку процесу діджиталізації, результатом якого є створення низки реєстрів, зокрема Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. В такому контексті науковий інтерес становить нормативно-правова основа його функціонування, оскільки від її якості залежить правильність і ґрунтовність операційних процедур. Особливо враховуючи той факт, що з початку дії режиму воєнного стану в країні, кількість даних правопорушень тільки збільшується. Тому, метою статті стало проведення критичного аналізу законодавчих положень, які регламентують роботу Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, за для виявлення проблем і прогалин правового регулювання окресленої сфери та формування пропозицій щодо їх вирішення.

Метою створення та формування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі є захист постраждалих осіб та зокрема дітей, запобігання повторним випадкам домашнього насильства, забезпечення здійснення передбачених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» заходів та обліку всіх випадків домашнього насильства, а також збір та аналіз інформації в наукових та статистичних цілях. Попри те, що на сьогодні Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі не функціонує, окремі приписи Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, затверджений постановою КМ України від 20.03.2019 № 234 суперечать загальній меті його створення. Незважаючи на значні зусилля держави щодо захисту постраждалих осіб та забезпечення належного виконання заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, в кінцевому випадку, з однієї сторони ми отримуємо страх перед базою даних, доступ до якої є у великої кількості користувачів, а з іншої сторони, «тавруємо клеймом кривдника» особу, яка вчинила домаш-

не насильство на досить значний період життя, тим самим не розглядаючи альтернативи для його виправлення.

Ключові слова: домашнє насильство, запобігання та протидія домашньому насильству, кривдник, постраждала особа, профілактика вчинення домашнього насильства, облік, державний реєстр, адміністративна процедура.

Постановка проблеми. Незважаючи на нестабільні політико-економічні умови в Україні, процес цифровізації набирає обертів, зокрема в сфері національної безпеки та правоохоронній сфері, де за останні роки створено низку інформаційних баз, серед яких: Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення [1], Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин [2], Державний реєстр санкцій [3], а також Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі (далі – ЄДР) [4]. Між тим, питання щодо функціонування таких баз даних часто залишається поза увагою науковців, переважно через суттєву кількість технічних питань їх роботи. Проте, варто підкреслити, що нормативно-правове забезпечення їх роботи, як основа для створення відповідного програмного забезпечення є не менш актуальним питанням, оскільки від його якості залежить правильність операційних процедур. Зазначене поширюється на ЄДР, особливо враховуючи той факт, що з початку дії в країні режиму воєнного стану кількість таких правопорушень тільки збільшується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Створення та роботу державних реєстрів, як і їх нормативну основу, не можна вважати

однією з основних тем наукових досліджень, оскільки вони мають переважно епізодичний характер, наприклад: К. Б. Починок присвятила свою наукову працю історії розвитку та перспективам державних реєстрів в Україні [5]; О. О. Берназюк провів класифікацію національних електронних державних реєстрів [6], а В. О. Кібець розглядав Єдиний державний реєстр судових рішень як засіб доступу громадян до судових рішень [7]. Як вбачається з наведеного вище проблематика нормативно-правового забезпечення функціонування Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі не розкрита, а тому під час даного дослідження використовувались наукові здобутки О. С. Бондаренко та Я. В. Верещаки [8] та результати аналізу відповідних нормативно-правових актів.

Постановка завдання. Метою статті є полягає у здійсненні критичного аналізу законодавчих положень, які регламентують роботу ЄДР, за для виявлення проблем і прогалин правового регулювання окресленої сфери та формування пропозицій щодо їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Метою створення та формування ЄДР є захист постраждалих осіб та зокрема дітей, запобігання повторним випадкам домашнього насильства, забезпечення здійснення передбачених Законом України «Про

запобігання та протидію домашньому насильству» [9] заходів та обліку всіх випадків домашнього насильства, а також збір та аналіз інформації в наукових та статистичних цілях.

Порядок формування та накопичення інформації в ЄДР визначено спеціалізованим нормативно-правовим актом – Порядком формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі затвердженим постановою Кабінету Міністрів України (далі – КМ України) від 20.03.2019 № 234. У вказаному нормативно-правовому акті закріплено строки зберігання персональних відомостей, як стосовно особи, яка вчинила домашнє насильство так і персональні дані про постраждалу особу, з подальшим їх знеособленням. Тож надалі доцільно більш детально розглянути строки зберігання таких даних.

Відповідно до абз. 1 п. 24 Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі затвердженого постановою КМ України від 20.03.2019 № 234 відомості про особу, яка повідомила про випадок домашнього насильства, зберігаються у ЄДР протягом одного року, а персональні дані про постраждалу особу, відповідно до абз. 2 цього ж пункту – протягом трьох років [4].

В переважній більшості випадків особа, яка повідомила про випадок домашнього насильства, та постраждала особа – це одна і та ж людина, проте в разі, якщо такою людиною буде стороння особа, яка,

наприклад, стала свідком вчинення домашнього насильства, інформація про те, що її персональні дані будуть перебувати протягом одного року в базі даних, доступ до якої мають значна кількість суб'єктів (Міністерство соціальної політики України, уповноважені працівники Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, а також працівники інших органів місцевого самоврядування, Національна поліція України, судді, органи прокуратури, органи з питань пробації, центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; служба у справах дітей, «центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, центрів соціально-психологічної допомоги, притулків для постраждалих осіб, центрів медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, центрів надання соціальних послуг у територіальних громадах, інших закладів, установ та організацій, які надають соціальні послуги постраждалим особам» [4]), може розцінюватись такою особою з негативної точки зору та може стати підставою неповідомлення особою про факт вчинення домашнього насильства, що б її персональні дані не потрапили до цієї бази.

Також, той факт, що персональні дані постраждалої особи будуть перебувати у ЄДР три роки, може зумовити тенденцію неповідомлення потерпілими про випадки вчинення домашнього насильства щодо них, адже попри інформаційні компанії та зусилля держави в протидії та запобіганні домашньому насильству, більшість постраждалих не охоче викривають своїх кривдників, особливо коли кривдник є

військовослужбовець або учасник бойових дій.

Як справедливо зауважують у своїй науковій роботі О. С. Бондаренко та Я.В. Верещака норми Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами [10] вказують на важливість та необхідність збору загальних, а не персональних даних, і тим паче не персональних даних постраждалих осіб та осіб, які стали очевидцями. Науковці стверджують, що може справді статися ситуація, коли постраждалі особи будуть замовчувати факти домашнього насильства і тому мета ЄДР, яка передбачає удосконалення допомоги постраждалим, не буде досягнута. Можливо саме тому парламентарі передбачили норму внесення відомостей про особу, яка повідомила про домашнє насильство, та відомостей про постраждалу особу за їхньої згодою [8, с. 302].

Персональні дані про кривдника зберігатимуться в ЄДР один рік у разі: 1) відсутності кримінального провадження у зв'язку з вчиненням домашнього насильства, насильства за ознакою статі чи інших форм насильства; 2) рішення суду про видачу обмежувального припису; 3) накладення адміністративного стягнення, вироку суду про визнання кривдника винним у вчиненні домашнього насильства, що набрав законної сили. В контексті викладеного норма про перебування особи у реєстрі у випадку відсутності кримінального провадження щодо неї протягом одного року вбачається необґрунтованою. Як і перебування особи у реєстрі у випадку порушення відносно неї кримінального про-

вадження, у зв'язку із вчиненням домашнього насильства чи насильства за ознакою статі на період розслідування, адже вина особи не доведена у судовому порядку. Дана норма грубо порушує презумпцію невинуватості, яка передбачена ст. 62 Конституції України, де закріплено, що «особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду» [11].

Не зрозумілою для нас є також позиція про зберігання даних у ЄДР протягом трьох років відносно особи, щодо якої ухвалено рішення суду, яке набрало законної сили про застосування обмежувального припису, а також накладення адміністративного стягнення, адже попередня норма реєстру передбачала ті ж підстави та період перебування протягом одного року.

Десять років перебуватиме в базі реєстру кривдник, відносно якого було винесено вирок про визнання його винним у вчиненні домашнього насильства або насильства за ознакою статі, чи інших форм насильства з відбуванням покарання, після звільнення з місць позбавлення волі та такий же термін визначено для особи кривдника за вироком суду, якому присуджено покарання без його відбування. Така позиція виглядає неоднозначно в частині перебування кривдника, якого визнано винним за вироком суду, в ЄДР протягом десяти років. Відповідно до норм Кримінального кодексу України особи, що засуджені до позбавлення волі за особливо тяжкий злочин, а це злочин, за вчи-

нення якого передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад десять років або довічне позбавлення волі, в разі невчинення нового злочину протягом восьми років визнаються такими, які не мають судимості [12]. Така норма, насамперед, зумовить стигматизацію щодо кривдника, а також знівелює завдання програми для кривдників, яка спрямована на зміну насильницької поведінки щодо партнера та формування у нього іншого, неагресивного та чуйного відношення щодо нього.

Викладене вище свідчить про необхідність внесення змін до п. 24 Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, затвердженого постановою КМУ від 20.03.2019 № 234, внаслідок чого його редакція може мати наступний вигляд:

«Персональні дані про постраждалу особу зберігаються в Реєстрі протягом одного року з дня вчинення насильства та в подальшому знеособлюються для використання в наукових та статистичних цілях відповідно до законодавства.

Персональні дані про кривдника зберігаються у реєстрі у разі:

- ухвалення рішення, що набрало законної сили, про застосування обмежувального припису або накладення адміністративного стягнення – протягом одного року з дня набрання законної чинності відповідним рішенням суду;

- винесення вироку суду, що набрав законної сили, про визнання кривдника винуватим у вчиненні домашнього насильства чи насильства за ознакою статі, або

інших форм насильства стосовно постраждалої особи – протягом трьох років. Після закінчення зазначеного строку дані кривдника знеособлюються для використання в наукових і статистичних цілях відповідно до законодавства.

Після закінчення строку зберігання у Реєстрі персональних даних такі дані підлягають видаленню в порядку, встановленому законодавством.

Видалення даних здійснюється реєстратором Реєстру, яким внесено такі дані, або іншим реєстратором Реєстру, уповноваженим вносити дані про випадки насильства, вчинені на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, шляхом їх знищення у формах первинного обліку (облікових картках)».

Висновки. Попри те, що на сьогодні ЄДР не функціонує, окремі приписи Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 № 234 суперечать загальній меті його створення. Незважаючи на значні зусилля держави щодо захисту постраждалих осіб та забезпечення належного виконання заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, у підсумку, з однієї сторони ми отримуємо страх перед базою даних, доступ до якої є у великої кількості користувачів, а з іншої сторони «тавуємо клеймом кривдника» особу, яка вчинила домашнє насильство на досить значний період життя, тим самим не розглядаючи альтернативи для його виправлення.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення: рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 09.02.2018 № 166 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0345-18#Text> (дата звернення 19.06.2025).
2. Про затвердження Положення про Єдиний реєстр осіб, зниклих безвісти за особливих обставин: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29.08.2022 № 535 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0998-22#Text> (дата звернення 19.06.2025).
3. Про затвердження Положення про Державний реєстр санкцій: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29.01.2024 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0002525-24#Text> (дата звернення 19.06.2025).
4. Про затвердження Порядку формування, ведення та доступу до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2019 № 234 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/234-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення 19.06.2025).
5. Починюк К. Б. Історія розвитку та перспективи державних реєстрів в Україні. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2018. № 5. Т. 21. С. 122–126.
6. Берназюк О. О. Класифікація електронних державних реєстрів в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 5. С. 141–144. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/32>.
7. Кібець В. О. Єдиний державний реєстр судових рішень як засіб доступу громадян до судових рішень. *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 2. С. 122–124.
8. Бондаренко О. С., Верещака Я. В. Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі: оцінка ефективності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 2. С. 301–303. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-2/78> (дата звернення 19.06.2025).
9. Про запобігання та протидію домашньому насильству: закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2229-19> (дата звернення 19.06.2025).
10. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) 2011 року // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text (дата звернення 19.06.2025).
11. Конституція України: закон України від 28.06.1999 № 254к/96-ВР // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 19.06.2025).
12. Кримінальний кодекс України: кодекс України від 05.04.2001 №2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14> (дата звернення 19.06.2025).

Salmanova Olena, D.Sc (Law), Professor, Honored Worker of Education of Ukraine, head of the department of administrative law and process of Educational and Research Institute No. 3 of Kharkiv National University of Internal Affairs
ORCID: 0000-0002-6376-1160

Digital Transformation of Accounting of Perpetrators of Domestic Violence: Current Problems and Ways to Solution Them

The article emphasizes the development of the digitalization process, which resulted in the creation of a number of registers, in particular the Unified State Register of Cases of Domestic Violence and Gender-Based Violence. In this context, the regulatory and legal basis of its functioning is of scientific interest, since the correctness and thoroughness of operational procedures depend on its quality. Especially considering the fact that since the beginning of the martial law regime in the country, the number of these offenses has only increased. Therefore, the aim of the article was to conduct a critical analysis of the legislative provisions that regulate the work of the Unified State Register of Cases of Domestic Violence and Gender-Based Violence, in order to identify problems and gaps in the legal regulation of the outlined area and formulate proposals for their resolution.

The purpose of creating and forming the Unified State Register of Cases of Domestic Violence and Gender-Based Violence is to protect victims, including children, prevent repeated cases of domestic violence, ensure the implementation of measures provided for by the Law of Ukraine "On Prevention and Counteraction to Domestic Violence" and record all cases of domestic violence, as well as collect and analyze information for scientific and statistical purposes. Despite the fact that the Unified State Register of Cases of Domestic Violence and Gender-Based Violence is not currently functioning, certain provisions of the Procedure for the Formation, Maintenance and Access to the Unified State Register of Cases of Domestic Violence and Gender-Based Violence, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 20.03.2019 No. 234, contradict the general purpose of its creation. Despite the significant efforts of the state to protect victims and ensure proper implementation of measures in the field of preventing and combating domestic violence, in the end, on the one hand, we will have fear of a database that has access to a large number of users, and on the other hand, we will "brand as an abuser" a person who has committed domestic violence for a fairly significant period of his life, thereby not considering alternatives for its correction.

Keywords: *domestic violence, prevention and counteraction to domestic violence, perpetrator, victim, prevention of domestic violence, accounting, state register, administrative procedure.*